

LA BELLESA DE LA BONDAT INDEFENSA

Xavier MORLANS

Facultat de Teologia de Catalunya

1. INTRODUCCIÓ

Com a professor de teologia fonamental pensava que em tocava buscar el tema de la bellesa de Déu en un territori més laic, més implícit, propi de la tasca d'aquella teologia fonamental: buscar la terra ignota de l'home postmodern per establir-hi un cap de pont que ens ajudi en la tasca urgent de dur l'Evangeli a la frontera de les experiències antropològiques fonamentals. Aquestes, no sols es troben en el present o en el futur; algunes, i de ben fondes, ens vénen del passat recent. Per exemple, comparteixo amb altres la convicció que encara no hem fet una reflexió global ni hem tret totes les conseqüències antropològiques i teològiques del major drama del segle xx: l'horror de la guerra total desencadenada pel deliri nazi i molt especialment la pràctica sistemàtica de l'aniquilació de les races considerades inferiors.

Per això intuïa que la meua aportació en aquesta jornada sobre *El Déu de la bellesa* havia d'anar en aquesta direcció: ¿Com parlar de la bellesa de l'ésser humà quan aquest descendeix als inferns de la deshumanització programada? ¿Hi ha restes de bellesa en el cantó fosc i horrorós de la humanitat?

Essent aquesta la meua preocupació, vaig començar a llegir la que es considera una de les millors novel·les del segle xx, *Vida i destí*, del periodista jueu rus Vassili Grossman.¹ I vet aquí que em vaig topar amb unes pàgines que tot

---

1. Vasili GROSSMAN, *Vida i destí*, Barcelona: Galaxia-Gutenberg 2008. Vasili Grossman, el químic d'origen jueu transformat en escriptor, corresponsal durant la Segona Guerra Mundial a

seguir m'agradaria de reproduir. És allí on vaig trobar l'expressió «la bellesa de la bondat indefensa».

Grossmann, amb un alè novel·lístic equiparable al millor Dostojevskij i al contemporani Solzenicyn, col·loca en boca d'un dels protagonistes un llarg monòleg en el qual expressa la seva decepció. Una crítica dels dos grans totalitarismes del segle xx: nazisme i comunisme, que en nom d'una idea de bé (el bé de la raça, el bé de la classe obrera) van fer mal en un grau de perversió mai assolit encara per la humanitat.²

2. PRIMER MOMENT: UN TEXT CORPRENEDOR

En el monòleg esmentat hi apareix també una crua crítica del cristianisme. L'autor, per boca del seu *alter ego*, reconeix l'excel·lència de la doctrina de Jesús de Natzaret. Mai ningú abans no havia dit això de *benaurats els pobres...* Però, segons l'autor, els seus seguidors van prostituir l'excelsa doctrina en el procés de la seva aplicació a la pràctica.

El quadre és molt fosc. Arriba a una de les pàgines que tot seguit transcriu: la de la crítica del totalitarisme nazi i la del simètric totalitarisme soviètic.

[507]³ Vaig veure la força implacable de la idea del bé social que va néixer al meu país. Vaig veure aquesta força en el període de la col·lectivització total, la vaig veure l'any 1937. Vaig veure com s'aniquilava les persones en nom d'un ideal tan bell i humà com l'ideal del cristianisme. Vaig veure pobles sencers morint-se de gana, vaig veure els nens dels pagesos deportats partint a la neu siberiana. Vaig veure trens amb destinació a Sibèria que transportaven centenars i milers d'homes i dones de Moscou, de Leningrad, de totes les ciutats de Rússia, acusats de ser enemics de la gran i lluminosa idea del bé social.

Aquesta idea gran i bella matava sense pietat els uns, destrossava la vida dels altres, separava els marits de les seves dones, els fills dels seus pares.

Ara el gran horror del feixisme alemany s'ha aixecat sobre el món. L'aire és ple dels crits i gemecs dels torturats. El cel s'ha tornat negre, el sol s'ha apagat en el fum dels forns crematoris.

Moscou, Estalíngrad, Ucraïna i Polònia, va arribar a la percepció del valor de la llibertat de l'individu després d'un llarg i dolorós conflicte amb el règim stalinista, passant per l'experiència personal d'haver de convertir-se en delator de familiars pròxims (una neboda i un oncle que l'havia acollit quan era un estudiant adolescent) i d'haver hagut de signar després de la guerra, d'una manera vergonyant, un manifest que justificava l'extermini de dissidents relacionats amb el «complot de les bates blanques», fabricat pel mateix règim.

2. Tzvetan Todorov, un dels més lúcids pensadors actuals d'Europa, ha desenvolupat les idees de Grossman (vegeu T. TODOROV, *Memoria del mal, tentación del bien*, Barcelona: Península 2002; també *Sobre Vida y destino*, Textos de Vassili Grossman, Tzvetan Todorov i Efim Etkind, Barcelona: Galaxia Gutenberg 2008).

3. Indico entre claudàtors les pàgines de la novel·la. Els subratllats són meus.

[508] Però aquests crims sense precedents, mai vistos abans a la terra ni a l'univers, es van cometre en nom del bé.

Ve a continuació un *excursus* de l'autor on dóna compte de com va intentar buscar el bé en la natura innocent fins a constatar que tampoc no era aquest el camí: hi ha lluita a mort entre les espècies animals i vegetals. I aleshores desemboca en la seva tesi principal:

[508] El bé no es troba en la natura, tampoc en els sermons dels mestres religiosos ni dels profetes, no és en les doctrines dels grans sociòlegs i líders populars, no és en l'ètica dels filòsofs. *Són les persones corrents les que porten en el seu cor l'amor per tot el que és viu, estimen i es cuiden de la vida d'una manera natural i espontània [...].*

Així, a més d'aquest bé gran i amenaçador, hi ha també *la bondat quotidiana dels homes*. És la bondat d'una velleta que porta un rosegó de pa a un presoner, la bondat del soldat que allarga la seva cantimplora a l'enemic ferit, la bondat dels joves que s'apiaden de la gent gran, la bondat del pagès que amaga un vell jueu al paller. És la bondat dels guàrdies de la presó que, bo i posant en perill la pròpia llibertat, lliuren les cartes dels presoners [509], amb les idees dels quals no combreguen, adreçades a les seves mares i dones.

És la bondat particular d'un individu envers un altre, és la bondat sense testimonis, petita, sense ideologia. La podríem denominar *una bondat sense sentit*. La bondat dels homes al marge del bé religiós i social.

Però si ens parem a pensa-ho, ens adonem que aquesta bondat sense sentit, particular, casual, és *eterna*. Es fa extensible a tot allò que és viu [...].

En aquests temps terribles en què la bogeria regna en nom dels Estats, de les nacions i del bé universal, en aquesta època en què els homes ja no semblen homes [...]. En aquesta època d'horror i demència, *la bondat sense sentit, compassiva*, escampada en la vida com una partícula de ràdio, no ha desaparegut.

A continuació narra la següent escena [pp. 509-510]: Un escamot de soldats alemanys ocupa una casa, l'amo de la qual és fet presoner i aplegat amb altres homes del poble, on s'ensuma una acció de represàlia. Un dels soldats de l'escamot ocupant es fereix accidentalment amb la pròpia arma i la resta demana a la dona de la casa —l'esposa del detingut— que el cuidi. El soldat, delirant de febre, demana: «*Mare, aigua*». La dona, malgrat sentir ganes d'estrangular-lo, li dóna de beure i ell se li penja al coll. En aquell instant se sent un tiroteig a fora i la dona s'estremeix. El lector comprèn que la resta de soldats acaben d'afusellar al marit d'aquella dona, juntament amb altres homes del poble.⁴

4. Aquesta i moltes altres escenes han estat vivències reals de Vasili Grossman, recollides al llarg dels quatre anys en què va acompanyar com a corresponsal de guerra l'avanç de l'exèrcit rus des de Stalingrad fins a Berlín. Grossman va ser el primer periodista a entrar en un camp

[510] Aquesta mena de bondat —continua Grossman— es condemna per la seva absurditat en la falla de l'ermità que va esclafar una serp al seu pit. És la bondat que té pietat d'una taràntula que ha mossegat un nen. Una bondat *cega, insensata, perjudicial!* [...]

El mal que pot ocasionar aquesta bondat, sense sentit, a la societat, a la classe, a la raça, a l'Estat, empal·lideix davant la llum que irradien els homes que n'estan dotats.

Aquesta bondat, aquesta absurda bondat, és *el més humà que hi ha en l'home, el que el defineix*, el punt més alt a què pot arribar la seva ànima. La vida no és el mal, ens diu.

Aquesta bondat és muda i no té sentit. És instintiva i cega. Quan la cristiandat li va donar forma en el si dels ensenyaments dels Pares de l'Església, es va començar a enfosquir; la seva llavor es va convertir en clofolla. És forta mentre és muda, inconscient i sense sentit, mentre viu en la foscor del cor humà, mentre no es converteix en instrument i mercaderia a les mans dels predicadors, mentre el seu or brut no s'encunya en moneda de santedat. És senzilla com la vida. Fins i tot els *ensenyaments de Jesús la van privar de la seva força*; la seva força resideix en el silenci del cor humà.

[511] Però, perduda la fe en el bé, vaig començar a dubtar també de la bondat. Em fa pena la seva *impotència*. Per a què serveix, doncs? No s'encomana.

Vaig pensar que era tan *bella* i impotent com la rosada.

Bella i impotent! Ja hem arribat al nostre tema: la bellesa de la bondat impotent, és a dir, indefensa!

[511] Com es pot transformar en força sense perdre-la, sense assecar-la com va fer l'Església? La bondat és *forta* mentre és *impotent!* Si l'home mira de transformar-la en força, llangueix, s'esvaeix, es perd, desapareix.

Ara veig l'autèntica força del mal. Els cels són buits. L'home està sol a la Terra. Com sufocar, doncs, el mal? Amb gotes de rosada viva, amb bondat humana? No, aquesta flama no pot apagar-se ni amb l'aigua de tots els mars ni de tots els núvols; no pot apagar-se amb unes poques gotes de rosada recollides des dels temps evangèlics fins al nostre present de ferro...

Així, havent *perdut l'esperança de trobar el bé en Déu* i en la *natura*, vaig començar a *perdre la fe en la bondat*.

Però, quan més se m'obren al davant les tenebres del feixisme, més clar veig que *la condició humana continua vivint indestructiblement en l'home*, fins i tot al caire de la fossa sagnant, fins i tot a l'entrada de les cambres de gas. Jo he temperat la meua fe en l'infern. La meua fe ha emergit de les flames dels forns crematoris, ha traspassat el formigó de les cambres de gas. He vist que l'home no és impotent en la lluita contra el mal; he vist que és el mal, sí, que és impotent en la seva lluita

---

d'extermini nazi (Treblinka) i donar-ne la primera notícia. Vegeu la publicació dels seus dietaris de guerra a Antony BEEVOR, *Un escritor en guerra. Vasili Grossman en el Ejército Rojo, 1941-1945*, Barcelona: Crítica 2006.

contra l'home. *En la impotència de la bondat, en la bondat sense sentit, hi ha el secret de la seva immortalitat. Mai no podrà ser vençuda.* Com més estúpida, més absurda, més impotent pugui semblar, més gran és. El mal és impotent davant seu! Els profetes, els mestres religiosos, els reformadors, els líders, els guies són impotents davant seu. *L'amor cec i mut és el sentit de l'home.*

La història de l'home no és la batalla del bé que intenta superar el mal. La història de l'home és la batalla del gran mal que tracta d'aixafar la llavor de la humanitat. *Però si ni tan sols ara la condició humana no ha estat anihilada en l'home, llavors el mal mai no vencerà.*

3. SEGON MOMENT: PROSSEGUINT L'ANÀLISI

Podem recapitular les característiques d'aquesta bondat segons Grossman:

a) bondat de l'home concret, individual, bondat quotidiana; b) el més humà que hi ha en l'home, el que el defineix; c) bondat dels homes al marge del bé social universal; d) bondat malmesa per ideologies i religions; e) bondat malmesa concretament pel cristianisme, per Jesús, per l'Evangeli, pels Pares de l'Església, per la mateixa Església; f) una bondat sense sentit, absurda, cega, insensata, perjudicial. «L'amor cec i mut és el sentit de l'home» (p. 511); g) bella i impotent com la rosada; més forta com més impotent.

El discurs de Vassili Grossman és certament provocatiu i desafiant. Voldria comentar-lo seguint tres filons: 1. L'origen d'aquesta reflexió del periodista i novel·lista rus: d'on surt?; 2. Filosòficament: s'aguanta? 3. Què respondre a la crítica del cristianisme?⁵

3.1. *L'origen de la reflexió: d'on surt?*

Vassili Grossman, segons els qui l'han estudiat, és l'únic cas de “conversió” d'un escriptor addicte al règim stalinista i fins i tot, durant un primer moment, mimat pel mateix règim.⁶

¿Cal veure en la seva condició de jueu la concreta percepció de la bellesa de la bondat absurda? ¿Potser som davant una moderna versió actualitzada del pensament de Job? ¿Es pot parlar d'un judaisme subconscient, d'una empremta de l'Antic Testament? No consta que Grossman rebés un ensenyament rabínic. Eren jueus assimilats. Només va prendre consciència de la seva condició de jueu quan els seus parents van començar a ser perseguits pels nazis.

5. Cada una d'aquestes qüestions donaria peu a un tractament més extens per al qual no hi ha espai aquí. Dono a aquestes pàgines un caràcter d'indicació per a exploracions més àmplies.

6. Cf. T. TODOROV, «Los combates de Vassili Grossman», en *Sobre Vida y destino*, 20.

L'arrel de la seva crítica al comunisme stalinista està en la constatació de la repressió de Stalin sobre els jueus russos i en la prohibició de les activitats i publicacions pro jueves de Grossman de què ell va ser víctima. D'aquí va passar a prendre consciència de les altres repressions stalinistes en molts casos sobre els millors comunistes i els més destacats oficials de l'exèrcit roig.

Tanmateix, el fet decisiu de què parlen els seus biògrafs es refereix a la mort de la seva mare a mans dels nazis quan van ocupar Ucraïna. El complex de culpa per no haver anat de seguida a treure la seva mare i dur-la cap a Moscou va perseguir Grossman tota la vida. És, en bona part, la bondat anònima de la seva mare la que l'autor canta en aquestes pàgines memorables i al llarg de la novel·la.⁷

Segons Todorov, Grossman va aprendre de Chéjov que cal deixar de banda les «grans idees progressistes i començar des de baix».⁸ I en una altra pàgina apunta: «Encara que procedeixi de família culta i exerceixi un ofici intel·lectual, Grossman dóna fe en tots el seus escrits de la seva preferència pels éssers corrents, prolongant així una vella tradició cristiana que celebren tant Rousseau (“podem ser homes sense ser savis”) com *La imitació de Jesucrist*».⁹ Sembla, doncs, que les arrels d'aquesta fe en la bondat anònima i indefensa les hem de buscar en l'humanisme cristià rebut a través dels propis escriptors russos del segle XIX.

3.2. Aproximació filosòfica al tema de la bellesa de la bondat indefensa

Les pàgines de *Vida i destí* que hem transcrit més amunt constitueixen però un fort estímul a la reflexió filosòfica. La qüestió es pot formular així: ¿On es fonamenta l'elogi d'una bondat sense finalitat, sense arrelament en un projecte?

Ens trobem d'entrada almenys amb una contradicció. Per una banda l'autor afirma la força de la bondat sense sentit, absurda, cega, insensata, perjudicial. «L'amor cec i mut és el sentit de l'home». Una bondat que, segons Grossman, «no s'encomana». Per altra banda en el mateix context s'afirma que, tanmateix, aquesta bondat es troba «escampada en la vida com una partícula de ràdio» i es menciona la «llum que irradien els homes que n'estan dotats». Es detecta una primera contradicció entre la indefensió d'aquesta bondat i una força inherent en ella com per arribar a escampar-se.

Per un altre cantó, l'autor necessita creure que aquesta bondat és «eterna» i que «mai no serà vençuda». La condició humana continua vivint indestructi-

7. *Ibid.*, 33-34 i 54.

8. *Ibid.*, 54.

9. *Ibid.*, 27-28.

blement en l'home, en la impotència de la bondat; en la bondat sense sentit hi ha el secret de la seva immortalitat; mai no podrà ser vençuda. Aleshores, si ni tan sols ara la condició humana no ha estat anihilada en l'home, llavors, el mal mai no vencerà. La sentència, doncs, és: «El mal sí que és impotent en la seva lluita contra l'home.»

La qüestió filosòfica és legítima: ¿En què s'aguanta aquesta mena de fe en la perdurabilitat de la bondat humana? D'altra banda, l'única reacció possible a l'amenaça del mal fet en nom del bé universal ¿és l'apologia de la bondat absurda i sense sentit? ¿No és possible una conciliació del bé comú universal, encara que sigui provisionalment o fragmentàriament amb la bondat que realitza cada home?

Finalment sembla que Grossman s'apunta a una mena de platonisme de la bondat quan accepta que aquesta bondat absurda i sense sentit, desconnectada de tot discurs lògic, és eterna i participa, per tant, d'una essència eterna de bondat.

¿Per què no buscar la connexió aristotèlica amb un concepte més consistent de bondat? O bé, en la línia de Blondel: la bondat concreta com encarnació activa del bé universal (filó que von Balthasar va prolongar amb el concepte de *singular universal*).

3.3. *Resposta a la crítica al cristianisme*

La crítica al cristianisme del text de Grossman és certament dura i frontal. S'entén que ho afirmi de l'Església com a institució històrica (en el seu cas l'Església ortodoxa russa) amb els defectes típics acumulats al llarg de la història (inquisició, antisemitisme imposició de la fe per la força). Però Grossman no fa referència aquí a mals exemples d'obra, sinó al mateix fet de la formulació doctrinal eclesial del bé i de la consecució del bé:

Quan la cristiandat li va donar forma en el si dels ensenyaments dels Pares de l'Església, es va començar a enfosquir [...]. ¿Com es pot transformar en força, sense perdre-la, sense assecar-la com va fer l'Església?

¿Podria estar fent referència a la tensió entre carisma i «institucionalització» de la bondat? Sembla que l'autor va més enllà. La seva crítica inclou Jesucrist i el seu missatge: «Fins i tot els ensenyaments de Jesús la van privar de la seva força». ¿Ressò nietzscheà? ¿Ressò de la crítica marxista de la religió i del cristianisme en què segurament Grossman va ser educat? No ho sabem.

En tot cas, posats a respondre a la crítica, veig una primera línia de resposta en clau històrica tirant de la pregunta sobre «d'on surt la bondat anònima del poble senzill?», i, del poble senzill *rus*, hem d'afegir parlant amb precisió: ¿És

una bondat sense sentit, caiguda del cel? ¿Per què és la bondat dels camperols russos —enmig de la derrota i la humiliació— i no la bondat dels soldats alemanys enmig de l'eufòria de la victòria? ¿Hi ha mostres d'aquesta bondat persistent enmig de les contrarietats i ofenses —bondat fins i tot amb els propis botxins com testimonia Grossman— en els relats de la Segona Guerra Mundial, per exemple, a l'Àsia (al Japó, a la Xina)?

Ho pregunto més directament: ¿Quina relació té la bondat gratuïta del poble rus amb segles de cristianisme ortodox i amb les virtuts de tendresa i de misericòrdia que brollen de l'espiritualitat hesicasta en els monestirs i que s'expressen en les icones (amb especial referència a la icona de la Trinitat d'Andrei Rublev del s. xv, plasmació artística de l'espiritualitat de sant Sergi Radonez, una mena d'abat Oliba de la nació russa)?¹⁰

Més enllà dels mals exemples dels *popes* mediocres o corruptes, més enllà del contratestimoni dels bisbes aliats amb el poder, el lent degoteig dels monjos, dels «starets», i dels *popes* prop del poble, ¿fins a quin punt no va anar configurant unes entranyes de misericòrdia del poble rus en lluita contra el caràcter arrauxat i aïrat que també tenia i té aquest poble...? La hipòtesi sòcio-històrica de l'origen de la bondat sense sentit del poble rus en el rerefons de segles de cristianisme toca als historiadors de verificar-la, però no la crec pas gratuïta.

Per contra, sí que toca aquí d'intentar donar una resposta teològica. Procediré per passos. Començo per una comparació «fenomènica». No puc deixar de percebre una «relació formal» entre la bondat sense sentit (sense finalitat ni eficàcia buscada) dels pagesos russos, constatada per Grossman, i la bondat d'aquell Natzarè del segle i, i no em refereixo ara a la bondat gratuïta que respiren les seves Benaurances o la seva aproximació als infants i als marginats de l'època, sinó més concretament a la bondat sense sentit que apareix en el relat evangèlic de la seva mort cruel, crucificat davant les muralles de Jerusalem a mitjans d'abril de l'any trenta quatre o trenta cinc de l'era cristiana.

---

10. Sobre l'espiritualitat de les icones russes vegeu Paul EVDOKIMOV, *L'art de l'icône. Théologie de la beauté*, París: Desclée de Brouwer 1972, 205-216. Per més comentaris sobre la icona concreta de la Trinitat de Rubl'ov: Natalia L. P., *Andrei Roublev y el icono de la Trinidad, Teofanía 6-7* (1988) Centro Russia Ecumenica, Roma, *pro manuscripto*; i L. MÜLLER, *L'icona della Trinità di Andrej Rublëv e il suo contenuto dogmatico*, còpia *pro manuscripto*, Centro Russia Ecumenica, Roma (s.a.). Sobre la recreació literària i cinematogràfica a l'entorn de l'època del naixement de la nació russa a càrrec del genial cineasta rus Andrei Tarkovskij (1932-1986) vegeu Andréi TARKOVSKIJ, *Andréi Rubliov. El guió literario*, Salamanca: Sígueme 2006, i la monumental obra, amb detallada referència a tota la tradició russa literària del segle XIX que recull Tarkovsky, de Rafael LLANO, *Vida y obra de Andréi Tarkovskij*, I-II, Valencia: Ediciones de la Filmoteca 2003. També Xavier MORLANS, «Tarkovskij i la bellesa de Déu», en *El Déu dels cineastes. Congrés internacional de Teologia i cinema (Facultat de Teologia de Catalunya 15-17 novembre 2007)* (Qüestions teològiques 5), Barcelona 2008, 61-70.

I no cal dir com m'agradaria de poder dialogar amb Vassili Grosman sobre aquest tema... Doncs, ¿quins altres adjectius ens vénen a la boca davant el Crucificat sinó aquests de bondat *indefensa*, bondat *impotent*, bondat *bella* (bellesa del *sublim*, i no pas bellesa estètica o de les formes)?

Però, fent un pas més, entro en la reflexió pròpiament *teològica*. Teològicament és plausible establir una relació entre la bondat absurda dels camperols russos i la bondat indefensa del Déu crucificat. És una proposta des de la legitimitat del discurs transversal, interdisciplinar entre literatura, història, filosofia i teologia cristiana.

¿Quin punt de suport té la bondat sense sentit, la bondat impotent, per a proclamar la seva eternitat i la seva invencibilitat?

Sé que hi ha l'heroisme de l'ateisme humanista (Camus) que afirma el valor de l'humà i dels gests humans encara que no tinguin una vida real en un més enllà religiós. Admiro i respecto aquesta postura, que crec que és en essència la de Grossman. Però crec que és legítim, pertinent i fins i tot necessari en el debat públic mostrar la plausibilitat de la proposta cristiana, precisament en aquesta frontera de la pregunta per l'última consistència de la bondat anònima.

Si existeix un Déu capaç de compartir la condició humana, sense deixar de ser Déu i sense violentar la condició humana (llibertat, temporalitat, singularitat), si aquest Déu ha volgut experimentar en la pròpia carn el poder del mal i vèncer-lo amb una acció gratuïta d'amor fins la fi, destil·lant una bondat absurda, sense sentit —i encara més essent la bondat d'un Déu davant la seva criatura que el mata—, ¿no hi ha aquí la millor garantia per a afirmar que cap gest de bondat humana no es perdrà, perquè Déu, fet home, ha volgut abraçar tots aquests gestos de bondat indefensa enmig de situacions aberrants i que, per tant, aquest es l'últim punt de suport que dóna consistència a la realitat de la bondat humana, aparentment sense sentit?

Així ho afirma un personatge d'una altra de les grans novel·les del segle xx, aquesta més propera a nosaltres. La millor novel·la sens dubte sobre la guerra civil espanyola des de l'òptica dels catalans, catòlics i republicans, *Incerta glòria*, de Joan Sales —l'editor de les obres de Mercè Rodoreda.

¿Com tots els misteris de la vida i de la mort es resolen en Jesús crucificat! ¿Què importa ser correspost, què importa la incomprensió, què importa la solitud si un estima; qui és l'imbècil que va parlar d'amor sense esperança? ¿On hi ha amor hi ha esperança, on hi ha esperança hi ha fe! Quants, que creien no creure, se salvaran per l'amor, quants altres per l'esperança... Però en Soleràs, que hi veia tan clar, errava greument; potser sense adonar-se'n, anava a parar de vegades a l'il·luminisme, la més repulsiva de les heretgies, o a un pessimisme en què a penes si quedava un vestigi de l'esperança sobrenatural! Que clar que hi veia, però, altres vegades! Els més de plànyer són sempre els vencedors, siguin qui siguin, «ja planyo de tot cor aquell que es trobarà amb la victòria a les mans», solia dir. Pel que fa als vençuts, els vençuts de tots els segles i de totes les causes, la seva mateixa derrota

els redimeix; van sentir la set de glòria —és això i res més que això el que mou els homes a crucificar-se—, la set de coses grans, heroïques, absolutes; van escriure damunt la sorra i el vent dels segles ha esborrat del tot les seves paraules, la memòria dels homes sembla haver-los oblidat com si no haguessin existit mai, però «tot pecat serà perdonat fora de la blasfèmia contra l'Esperit» i tot home que es fa crucificar per una causa que creu justa ¿és que no proclama l'Esperit? Ningú no exposa la seva vida si no creu en alguna cosa per la qual val la pena de morir, i aquesta cosa ¿què pot ser sinó l'Esperit?

Ell va escriure damunt la sorra i va ser crucificat; i tu, vençut, sigues qui siguis, no has de fer sinó alçar els ulls per veure'l com el vèiem nosaltres en aquells darrers dies, els dies incoherents dels nostres últims desastres, quan cossos d'exèrcit sencers, polvoritzats per l'artilleria, els tancs i l'aviació, havien de fer interminables marxes deixant un rastre de morts, de moribunds, de malalts, de ressaguers que ja no podien més de fatiga. Sovint a l'hora de la posta, damunt la carena del fons, entre les dels soldats que els feixucs fusells-metralladors doblegaven, em semblava veure la Seva silueta retallant-se contra el cel del captard. Doblegat també sota un pes, el de la creu, marxava davant nostre vençut entre els vençuts, com mostrant-nos el camí del fracàs; solidari de tots els dolors, de totes les derrotes, de totes les vergonyes. Arrossegava els peus descalços i sagnants i no sóc jo sol que el veia en aquells dies; ¡quants ulls van obrir-se alhora per veure'! ¡Com podria oblidar mai aquell moment, quan ja arribats a la carena dels Pirineus i mirant allà al lluny la gran plana amb tots els pobles i ciutats que fumejaven, com un adéu a la pàtria crucificada que anàvem a abandonar vam entonar el Virolai! Tots, fins els anarquistes: que en aquells últims dies anàvem tots barrejats en el galimaties indescriptible de la desfeta suprema.¹¹

Xavier MORLANS
Facultat de Teologia de Catalunya
Diputació, 231
E – 08007 BARCELONA
E-mail: xaviermorlans@gmail.com

Summary

The article is a theological-fundamental reception of one of the best novels of the 20th century, *Life and Fate*, of the Russian Jewish journalist Vassili Grossmann (1905 - 1964). The novel is a denunciation of the two great totalitarianisms of the 20th century, Nazism and Communism. The novel is also a praise of the freedom and the goodness of the individual to which the author attributes a special beauty because it is an absurd

---

11. Joan SALES, *Incerta glòria*, Barcelona: Club Editor ⁴1971, 545-546.

and senseless goodness. The article examines the aporias and perplexities raised by this praise of the absurd and senseless goodness. It attempts to give a answer to the radical criticisms to Christianity that this notion contains. Finally, it gives a twist to the argument by raising the hypothesis of the Christian origin of the goodness of the Russian farmers and by showing the plausibility of a crucified God, as a human-divine assumption of the countless sufferings of all humanity, and as an absolute foundation of the beauty of every defenceless goodness.